ВСТУП.

Корупція і важке питання, як боротися проти неї — це вічна проблема державною життя. Вже старинні держави Греції й Риму вели проти корупції боротьбу — не все успішну, щоби пригадати тільки глумливий оклик африканського ватажка про "urbem venalem" (продажне місто — Рим). Орієнтальні держави як Туреччину й Персію підкопала головно корупція. Тут затроєне джерело слабости тих держав. Корупція була також головною причиною того, що велика царська Росія соромно програла на наших очах війну з малою Японією.

Тепер корупція стала тим більше актуальною темою, що велика європейська війна захитала почуттям права й моралі виробленим довгими зусиллями, цілих. Всі нові держави недужі на страшну хворобу корупції, яка в меншій або більшій мірі дібралася й до старих, упорядкованих держав.

Розмірно найчистіще держиться досі галицька суспільність. Одначе воріг починає вже затроювати її організм, корумпуючи слабші морально одиниці. Тому боротьба проти корупції стає й у нас актуальною. При певній уважливосте української суспільності, вийдемо з неї побідно. В цій боротьбі всяка поблажливість це найбільше шкідлива поява

Редакція.

Др. Осип Назарук

КОРУПЦІЯ

в державнім життю

Найбільше добро кождого народу це упорядкована держава. Найстрашніще зло, яке грозить кождій державі, це корупція.

Не — злі закони, бо навіть найгіршими законами можуть чесні урядовці добре правити державою; зрештою злі закони можна далеко лекше змінити, ніж вилічити з хвороби корупції державу, яка нею пересякне.

Не — трусість війська, хоч яка вона згірдна, являється найбільшим злом для держави. Бо історія всіх часів і народів знає багато випадків, що народи, взагалі до військової служби нездатні, удержували свої держави і навіть провадили війни майже так довго й майже так справно, як народи войовничі.

Не — зле географічне положення держави є її найбільшим злом, хоч воно може бути дуже важке в наслідках. Бо якраз воно спонукує до будови твердої держави й зелізної дисципліни, як це бачимо на прикладі Німеччини, яка з трьох боків не має добрих границь.

Не — убожество землі й населення. Бо мають убогі Норвежці гарно упорядковану, здорову державу, в якій нема неграмотних! Скарб їх держави не в силі заплатити за дорогі оригінали творів* великих світових майстрів. Але він заплатив за добрі копії творів великих різьбарів і малярів — і молодь має змогу вчитися.

І навіть не — вроджена нездатність населення та нездарність його провідників являється найгіршим злом. Бо згодом чужі енергійні елементи, які з природи річи найрадше спливають до такого народу, асимілюються з ним й дають йому добрих і витревалих провідників на всіх, полях публичного життя. Це особливо виразна бачимо на Польщі, де всі її кращі королі, письменники, вожди й організатори були й є чужого походження: Стефан Баторій — з Угорщини, Іван Собіський і Ярема Вишневецький — з України, Міцкевич з Литви, Словацький з Волині, Костюшко і Пілсудський з Білої Руси і т. д. без кінця і на всіх полях, аж до редакційних кімнат включно (Сроковський, цілий ряд німецьких ї жидівських назвиск і т. д).

Одиноке зло, яке напевно і нестримно мусить довести до загибелі кожду державу і то передвчасно — це проказа корупції.

Чому? Бо корупція це всеобіймаюче і найглибше сягаюче зло, яке розкладає і розїдає цілий організм державний. Появившися в якій небудь области, лягає тягарем на всі инші й заражує тай обмотує цілий організм.

А що це властиво є "корупція"? Це латинське слово й означає моральне зіпсуття, перекупність. Чим же саме та корупція така страшна? Чим же саме та корупція така, страшна? Покажемо це на прикладі: Коли якась держава має навіть найлучшу й найбільш героїчну армію, то що їй з тої армії, як інтенданти (в змові з ворогом або без неї) покрадуть гроші, призначені на зброю, харч, одяг і ліки та поділяться краденим? Тоді найлучша армія вигине в крівавих боях, змітана лучшою зброєю ворога, вигине з голоду, простуди і заразливих хворіб. А виновники смерти десяток тисяч молодих людей, надії багатьох матерей і батьків, опори цілого народу — вкравши величезні державні суми, стають могутніми потентатами в державі, яку знищили. І не думайте" що їм так легко можна щонебудь зробити за їх злочин, хочби про нього знали всі, від голови держави до останнього возьного і судового слуги. О, з такими панами не легка боротьба! Бо вони, маючи в руках великі капітали і звязки, вміють стероризувати (застрашити) навіть чесну владу, навіть порядний суд. І то вміють застрашити не тільки особисто,

але й державними аргументами так, що нераз навіть найчистіщі люде вагаються, що робити з такими могутніми злодіями. Так було і є в цілій історії людства. І це єсть основою відомої ще зі старинних держав приказки: "Малих злодіїв вішають, а більші свобідно ходять."

Мірилом здоровля державного організму було, е і буде те, чи суддям і державним мужам удається боротьба також проти більших і спритніщих злодіїв і корупціонерів. А це залежить не тільки від суддів і державних мужів, але й від суспільносте Бо навіть найчистіща

судейська і взагалі державна влада не знищить прокази корупції, коли суспільність відноситься до неї поблажливо, або й помагає корупціонерам, покриваючи їх. Тут найбільше грішать жінки і взагалі люде мягкого серця, які роблять це з милосердя. Тимчасом це одинокий випадок в публичнім життю, де милосердя не повинно бути, особливож супроти злодіїв і корупціонерів, які випираються вини мимо очевидних, доконаних злочинів і мають лице дальше удавати "джентельменів з гонором."

Покійний український діяч, адвокат І посол Др. Андрій Кос щадив злодіїв, але яких?.Тільки таких, які підписували йому деклярації такого змісту: "Я нище підписаний заявляю отсим, що в такім то часі обікрав я свого шефа на суму таку, та й уповажняю його оповістити це прилюдно, коли я коли набудь схотівби брати участь в публичнім життю." Дата і підпис.

Це було оправдане милосердя. Бо 1. воно діялося в приватнім життю (вже з тої заяви видно, що до публичного життя не допускав покійний Кос таких панків, зариґльовував їм двері!), 2. шкоду поносив він сам на своїм, не публичнім майні, 3. давав можність поправи молодим людям, котрі на письмі признавалися до вини — значить, давали все таки якусь надію на поправу.

Але горе тій суспільносте, котра покривала б перекуплених діячів або злодіїв державного, урядового майна. Бо майно державне це майно далеких поколінь, а з сучасного — майно вдів і сиріт, воєнних інвалідів і калік, хворих і немічних, які тисячами в ровах і ранах і у власній крові боронили найбільшого добра кождого племени: незалежної держави. І злочинцем е кождий, хто навіть приватно помагає корупціонерови замести за собою сліди своїх злочинів, хто покриває його в товариськім і навіть родиннім життю з милосердя. Одна мати має у деяких часах і в деяких народів звичаєвий привілей, без утрати своєї чести,*) — не виречися скорумпованого сина.

*) Публична опінія зовсім слушно осуджує тих, що удержують дальші зносини зі злодіями й корупціонерами, або беруть їх в оборону. По перше тому, бо заходить оправдане підозріння, чи вони не мали матеріяльних користей (позичок, дарів і т. п.) від корупціонерів в часах, коли ті крали публичне добро. По друге тому, що це уможливляє корупціонерам помалу знов стати "можливими" в суспільстві— й дальше управляти своє ремесло, тільки вже справніще, з більшим досвідом. Мотив чистого милосердя у людей доволі рідкий. І тому маму опінія оправдує. Але мати доволі часто повидиться супроти корупціонера так, як вимагає загальний інтерес.

Але чи бачили ви величну картину Оиіоґа про страшні хвилі Риму? На лавах сенату мертва тиша: видно похнюплені, старі голови сенаторів. Праворуч перед входом димиться жертва до Бога; перед нею авгур підняв рамена до небес. А ліворуч у великім портику під колюмнами з мармору стоїть простий стіл. Біля нього старі ліктори з топорами й таволжаними різгами, бо вся молодь на фронті. За столом сидить сенатор в силі віку, біля нього другий, що списує для контролі. А до стола тиснуться римські жінки. Тиснуться натовпом — молоденькі дівчата й старі, поважні матрони. Перед столом стоїть молода молодиця, гнучка як тростина, зі струнким станом, у білій туніці. І держить в тяжкім полумиску золото і срібло, клейноди і перли — й очима газелі просить сенаторів, щоби приняли її дар. А за нею инші. Ті, що в дальших рядах, знимають прикраси з волосся, перстені з пальців, брансолєтки з рук. А там геть на ліво відходять з портику легкою ходою ті, що зложили все, що могли — на оборону Рідної Землі. В очах сенаторів не видно подяки: тверді і суворі сидять за столом. Ні їх, ні лікторів не зворушують скарби римського жіноцтва, хоч вони добре знають, що в кождім перстені і в кождім ковтку, в кождій брансолєтці і в кождій перлі і в кождім коралі — укритий спомин любовних днів!.,. Але це для них таке природне, що все без жалю віддає їх нарід на оборону Рідної Землі. Те саме видно у личках дівочих і в очах запалих поважних матрон.

Чиж можете собі уявити,, щоби така мати приняла в дім сина, або сестра брата, або жінка мужа, який корупцією осквернив би імя своє в таку тяжку хвилю держави? Ні, це неможливе! і не дивниця, що поки так було в римськім народі дотиі він не боявся жадних ворогів.

Подібну своєю силою картину жертволюбивости й посвяти для рідного краю намалював нам словами наш Тарас, якого наша інтелігенція знає на загал дуже мало, мимо що року щ той самий лад розбовтуваних промов і деклямацій. З наведеного нище виривку побачите краще ніж з не одного тому історії, як могла повстати наша друга (козацька) державність і вдержатися доволі довго серед надзвичайно важких обставин. Проникливий дух Тараса показує нам в ретроспекції той державно-творчий тип, без якого навіть великий ґеній Богдана Хмельницького очевидно не мігби був сотворити і вдержати держави. Ось це Шевчевківське противенство корупції, яким повстає й обороняється кожда держава:

"Во імя Господа Христа

І Матері Його святої

Ляхи прийшли на нас війною;

Святії, божії міста

Ксьондзи скажені осквернили;

Земля козача зайнялась,

І кровю, сину, полилась,

І за могилами могили,

Неначе гори, поросли

На нашій, синочку, земля.

Я жив на хуторі...

Я стар був. немощен. Послав

З табун я коней до обозу,

Гармату, гаківниць два вози,

Пшона, пшениці, що придбав;

Я всю мізерію оддав

Моїй Україні — небозі

І трьох синів своїх...

Нехай,

Я думав грішний перед Богом.

Нехай хоть часточка убога

За мене піде, за наш край,

За церков божую, за люде,

А я молитись в хаті буду.

Бо вже не здужав, сину, встать,

Руки на ворога піднять..."

А як тепер у нас? В країні мук і горя, де люті наїздники катують весь народ, де нема ні шматка своєї землі без чужої влади й чужої тюрми. Чи багато ви бачите дарів жінок тих, ще збогатилися на розтрачуванім майні української держави? А за те — чиж не знаєте "ображених" корупціонерів і свояків тих, яким уже довше не дали красти й пропускати публичного добра? Або чи не знаєте ви "джентельменів", навіть зовсім чужих корупціонерам, які пробують "ратувати" їх "честь"...

Але доконані злочини корупції менше страшні від тих, які ще мають і можуть бути доконані, на доконання яких носять уже корупціонери юдиний гріш у кармані, або соковиту обіцянку в уяві своїй... У такий час, у таку хвилю в між нами люде, що торгують правдою і батьківською землею.

Остання стація Галицької Голгофти — вже близько, вже перед нами. І вже доходить до неї Український Народ Галичини. Доходить в короні терновій, покрівавлений, побитий, під тяжким хрестом мук і наруги лютого ворога-чужинця. Доходить вірний свому Правительству галицький жовнір, що стратив здоровля у ляцьких таборах і тюрмах. Доходить галицька жінка, що втратила мужа. Доходить галицька дівчина, що втратила любка. Доходить кругла сирота, якій воріг-чужинець замучив батьків і рідню. Доходить галицька Мати-Українка, що втратила сина. Доходить весь Український Нарід без ріжниці пола, віку і стану, кляси й походження, обряду й освіти.

І може жде вже десь чужий солдат, що копієм проколе стомлену грудь Українського Народа і дасть йому пити оцет з жовчею... І може чужі череваті банкирі кинуть жереб за останній окрівавлений одяг Українського Народу — за його поля пшеничні, за сади цвитучі, за споконвічні бори в Чорногорі, за трави пахучі, за гуцульську маржину й

спалену хатину, за вартніщі від копалень золота копальні нафтові, за сріблисті ріки в зеленім Бескиді, за чудові скелі на горах Ґорґанах. Але прийде день воскресения. І нарід український таки матиме свою державу. Тільки знов її втратить, як не випалить у себе прокази-корупції. І тоді підете вдруге на еміграцію, в чужину, як нікчемні скитальці, що не вміли пошанувати своєї чистоти, своєї землі, своєї влади, своєї Держави — найбільшого добра народу!

Бо твердий і невмолимий закон природи каже, що право до життя має тільки здоровий нарід, без прокази в нутрі.

Пишемо це все з того приводу, що усміхається нам знов надія прийти в Рідний Край, до дому. До сеї пори у нас, в галицькій вітці українського народу, не було корупції. І тільки тим держалися ми так довго проти всіх ворогів. І тільки ця чистота дає нам силу видержувати такий страшний тягар і не зломитися під ним. Тепер воріг починає кидати між нас платних корупціонерів і ширити проказу корупції. Коли не відкинемо її, — загибіль наша певна. А коли випалимо її зпоміж себе, то безпечно дібємося до своєї мети й матимемо свою Державу, хочби всі вороги сприсяглися проти нас. Бо історія не знає випадку трівкого покорення морально здорового народу з морально здоровими провідниками.

Писано в липні 1921 р.